
EDMUND BURKE'DE MÜLKİYET ve HÜKÜMET*

Francis CANAVAN

*Tercüme: Celalettin GÜNGÖR***

Burke'ün siyaset kuramında mülkiyetin korunması, sivil toplum hedefleri arasında yukarıda sıralanır. Bazen bundan tek veya asıl hedef olarak bahseder. Yine kimi zaman da bu, çok genel kavramlarla belirttiği geniş hedefler sıralamasında biriciktir. Bundan dolayı, uğruna sivil toplumun var olduğu amaçlar üzerine görüşlerinde, belirsiz belki tutarsız olma izlenimi verir.

Buna şaşırmanın gerekmez. Çünkü bu konu hakkında söylediği şey, bir tez biçiminde asla dile getirilmemiştir. Burke'ün sözleri, her zaman belirli siyasî sorunlar üzerine yazıları yoluyla söylenmiştir. Dolayısıyla, toplum ve hükümet amaçları üzerine açıklamaları, tamamen işlenmiş olmaksızın, o sorunlarla ilgilidir. Burke'ün mülkiyeti, toplumsal ve siyasî yaşamın başka amaçları ile nasıl ilişkilendirdiği, onun bütünüyle açık yaptığı

* Francis Canavan'ın özgün adı "The political economy of Edmund Burke: the role of property in his thought" (Fordham University Press, USA, 1995) olan kitabının "Property and Government" başlıklı 4. bölümünün (s. 70-96) çevirisidir.

** Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.

bir sorun değildir. Bunu belirginleştirmenin herhangi bir çabası, sonuç olarak, farklı açıklama ve sözleri, bir mozaik oluşturmak üzere birlikte yerleştirmek girişimidir. Bunun sonucu da, Burke'ün düşüncesinde temel oluşturan birliğin keşfi yerine, o düşünceye bir kalıp dayatmak olur. Fakat bu riski, Burke'ü sadece ısmarlanan amaç ve vesilelerle konuşan özensiz bir yazar yapmadan, almak zorundayız.

Dahası Burke, bazen kaynağı olarak Locke'u doğrulaması bile, John Locke'dan ödünç alınmış gibi gelen bir dil kullanmıştır. Örneğin, erken ve asla tamamlanmamış yapıtında (*Tracts Relative to the Laws Against Popery in Ireland*) şöyle der: "Herkes, doğal haklarımızın korunma ve güvenlik hazırlanmasının sivil toplumun büyük ve nihâi amacı olduğunda ve bundan dolayı her ne ise bütün hükümet biçimlerinin onlar ancak o amaca itaatkar olduğunda ve bütünüyle o amaca bağlı olduklarında iyi olduğunda birleşmiştir" (*Works* 9: 364). Zaten aynı eserde daha önce şunları yazmıştı: "Halkın çoğunluğunu güvenli ve değerli bütün mülkiyetten yasaklayan bir yasa", adil değildir. Çünkü bu, "Yasanın, mümkün olduğu kadar çok bütünü yarar için yapılmasını gerektiren özüne karşıttır" (*Works* 9: 352).

Burke, 1772'de Parlamento'da yaptığı bir konuşmada, yaşam, özgürlük ve mülkiyeti, toplumun hedefleri olarak belirlemiştir: "İnsanlardan, toplumun onların korunması için kurulduğu, yaşamlarını, özgürlüklerini veya mülklerini almak, büyük zorluk ve müsamaha gösterilemez bir tiranlıktır" (*Works* 10: 16). Bir yıl önce de yasaların, onların uğruna insanların itibarlarını iftiraya karşı korumak zorunda olduğunu söylemişti: "Kuşkusuz her insanın iyi ünü, yaşamı, özgürlük ve mülkü gibi, yasaların korunması altında olmak durumundadır. İyi ün, onların hepsini savunan, onların hepsini değerli kılan bir siper gibidir" (*Works* 10: 115-116). Burke, başka yazı ve konuşmalarında mülkiyeti, hükümetin yegane ve başlıca amacıymış gibi tanımlar. 1782'de, "Emirin", "sadece mülkiyet için değil, aynı zamanda o mülkiyeti güvence altına alan hükümet için bütün yetkilerin en katısı olduğunu söylemişti" (*Works* 10: 96). Burke, 1785'de Hindistan'daki İngiliz iktidarının kötüye kullanımından konuştuğunda da, "yüksek otoritenin, çok dikkatli bir kıskançlık ve özenle kamu soygununu güvence altına aldığını, oysa böyle bir şiddetten mülkiyeti korumak için bunların yapılması gerektiğini, böyle olunca da devletin amaçlarından tamamen sap-

* İrlanda'daki Papacılığa Karşı Yasalara İlişkin Yazılar
* *prescription*

tiğini" açıklamıştı (*Works* 4: 317). 1793'te bir İrlanda Parlamento üyesini, "mülkiyetin, sivil toplumun ilk kaynağı, sürekli bağı ve nihaî amacı olduğunu iyi göstermiş" olmaktan dolayı övmüştü (*Corr.* 7: 359). 1791'de Fransa Ulusal Meclisi'nin bir üyesine şunları yazmıştı: "Bizimkine benzer ilkelere üzerinde yaptığınız bir anayasaya sahip olduğunuz gibi, düşüncem şudur ki, anayasanızı bizim yaptığımız gibi, zamanın durum ve gereklerine, ülkenizdeki mülkiyetin koşullarına, mülkiyetin korunmasına ve bütün reformlarınızdaki asıl hedef olarak monarşinizin esas temeline uydu-rarak, geliştirecek olmanızdır" (*Works* 6: 58). İki yıl sonra da kaçkın* bir Fransız soylusuna yazmıştı: "Bu, mülkiyete saygısızlıktır, onun ilkesine karşı koymadır, Fransa'yı yıkan diğer bütün kötülöklere yönlendiren ve bütün Avrupa'yı en yakın tehlikeye sokmuş devletin (ki sırası gelmişken, yalnızca mülkiyetin korunması için mevcuttur) belirli yapmacık yararlarıdır" (*Corr.* 7: 389). Son olarak, Warren Hastings'in yargılamasındaki son konuşmalarının birinde, Lordlar Kamarası'nda şunları demişti:

Bütün denetim ve yönetim iktidarınızın yönlendirilmesi gerektiği meşru amaçları, sayın lordlara hatırlatmak, benim için yerinde olacaktır... İlki, her devletin hayati ilkesi olan Hazinesine özen göstermektir. İkincisi, yargıçlık ve hukuk otoritelerinin, şeref, saygı ve güçlerini korumaktır. Üçüncü ise bütün halkın yöneticisinin sorumluluğuna bıraktığı taşınır ve taşınmaz mülkiyeti korumaktır [*Works* 15: 340].

Bu amaçlardan üçüncüsü olan mülkiyetin, onun uğruna hazine ve yargıçlığın var olduğu en yükseği olduğunu çıkartmak, Burke'ün diğer pek çok açıklaması ile tutarlı olacaktır. Bununla birlikte, Burke'ün yazılarındaki paragrafların bir başka satırı, sıklıkla sivil toplumun amaçlarından çok daha geniş kavramlarla konuştuğunda açığa çıkar. Burke, *Tracts on the Property Laws* adlı yapıtında bir ulusun zenginliğini tek başına taşınmaz ve başka maddi malları kapsar şekilde yapmamıştır: "Herhangi bir ulusun, gelişme ve refahını sağlayan malzeme stoku, onun çalışkanlığı, bilgisi veya yetenekleri, ahlâkı, adalet uygulaması, cesareti, bu güçleri bir noktaya yönlendirmedeki ulusal birliği ile bütün bunları kamu yararında merkez yapmasıdır" (*Works* 9: 385). Bunlar, topluluğun onun için var olduğu ve toplumun amacının korumak ve geliştirmek olduğu ortak iyinin unsurlarıydı.

Burke'e göre her hükümet, yönetilenlerin iyiliği için kullanılacak bir emanettir. Sonradan Waterford Katolik Piskoposu olan Papaz Thomas

* an émigré

Hussey'e şöyle yazmıştı: İrlanda Genel Valisi* olmuş olsaydım, "adil olmak gücünden ve sorumluluğum altındaki halkı korumaktan yoksun kaldığım an, çokluğun gürültüsünden, zengin ve güçlülerin küstahlığından, kendimi görevimden tersyüz olmuş hissedirdim. Çünkü Tanrı adına, yöneticiler ve hükümetler başka ne için yapılmıştır?" (Corr. 8: 139). 1783'de Charles James Fox'ın Doğu Hindistan Yasa Tasarısı üzerine yaptığı konuşmasında, halkın hükümete vermiş olduğu emanetin amacı olarak halkın doğal haklarının korunmasını benimsediğini söylemiştir (Works 4: 11). Burke, Şirket'in, "insanların imtiyaz belgeli haklarını", yani kuruluş belgesi ile Doğu Hindistan Şirketi'ne verilen hakları çiğnediği suçlamasına karşı Tasarı'yı şu yanıtla savunmuştur: "İnsan hakları, başka deyişle insanlığın doğal hakları, gerçekten kutsal şeylerdir ve herhangi bir kamu önleminin onları olumsuz etkileyeceği kanıtlanırsa, o önleme itiraz kaçınılmaz olmalıdır. Hiçbir imtiyaz fermanı, ona karşı oluşturulamaz". Fakat bu imtiyaz belgesi, Şirket'e haklar verir, ama bu haklar doğal haklar olarak kabul edilmeyi hak etmez: "Doğu Hindistan fermanı, tekel kurmak ve iktidar yaratmak için bir fermanıdır. Siyasî iktidar ve ticarî tekel, insan hakları değildir. Fermanlardan çekilen o hakları, "insanların imtiyaz belgeli hakları" adlandırmak, aldatıcı ve karmaşıktır (Works 4: 8-9). Fazladan tek başına bu ifade, Burke'ün sadece tarihsel olarak gelişen haklardan başka, doğal haklara inanmadığı düşüncesi üzerine kuşku düşürmeye yeterlidir.

Burke, *Reflections* yapıtındaki aynı savı devrimci "insan hakları"na karşı kullanmıştır. İnsanların doğal haklara sahip olduğunu ama hükümette bir payın onlar arasında olmadığını söylemiştir: "Her bir bireyin devlet yönetiminde sahip olmak durumunda olduğu iktidar, otorite ve yöne gelince, sivil toplumda insanın doğrudan orijinal hakları arasında bunların olduğunu reddetmek zorundayım. Çünkü düşüncemde olan sivil toplumsal insandan başkası değildir". Yani, doğanın sivil devlet öncesindeki insanı değildir (Works 5: 121). Bununla birlikte *Reflections*'dan yapılan aşağıdaki alıntıda, "sivil toplumdaki insanın doğrudan orijinal hakları", insanların toplumda hukuk ve hükümet altında yaşamakla kazanabildikleri bütün yararlar olmaya döner:

* *Lord-Lieutenant of Ireland*: 1922 yılına kadar İrlanda'daki İngiliz kraliyet vekilinin (*viceroiy*) unvanı.

* "the chartered rights of men".

* *East India Company*

* *charter*

Sivil toplum, insanın yararı için yapılmışsa, sivil toplumun uğruna yapıldığı bütün yararlar, onun hakkı olur. O, bir iyilik kurumudur ve hukukun kendisi bir yönetim tarafından yapılan tek iyiliktir. İnsanlar, o yönetime göre yaşamak hakkına sahiptir. İnsanlar, siyasî işlerde veya sıradan işlerinde olsun, aralarında olduğu gibi, adaletli davranmak hakkına sahiptirler. İnsanlar, gerek çalışkanlıklarının meyvelerine gerek çalışkanlıklarını meyveli yapmanın araçlarına hak sahibidirler. İnsanlar, ana-babalarının kazanımlarına, çocuklarının beslenme ve geliştirilmesine, yaşamda öğrenime ve ölüme teselliye hak sahibidirler. Her bir insanın başkalarını çığnemeksizin ayrı olarak yapabildiği her ne ise, onu kendisi için yapmak hakkı vardır. Yetenek ve gücün bütün birleşimi ile toplumun onun yardımında yapabildiği her şeyden adil paya hakkı vardır [*Works*, 5: 120-121].

Burke, diğer yazılarında da sivil toplumun hedefleri konusuna benzer şekilde geniş bir açıdan bakmıştır. 1782'deki konuşmasında (*Speech on the Reform of the Representation*), "toplumun uğruna kurulduğu hedefler olan dünyevî refah ve sonsuz mutluluk"tan bahsetmiştir (*Works* 10: 102). 1793'te Britanya'nın ve Fransa'daki devrimci hükümete karşı savaştaki müttefiklerinin, "gerçekten, Fransız hükümetindeki meşru monarşilerini sürdürmeye, ayrıcalıklarını, yasalarını, dinlerini ve mülklerini korumaya geldiğimize" Fransız halkını ikna etmek zorunda olduğunu söylemiştir (*Works* 7: 143). 1796'daki mektubunda (*Fourth Letter on a Regicide Peace*), anarşiyi, "halkın refahını, ahlâkını, düzenini ve esenliğini gözeten hükümetin" karşısına koymuştur. Aynı parçada daha sonra, "insanlığımız, tarzımız, ahlâkımız, dinimiz" dedikten sonra, "anayasa, bu şeyler tarafından ve bu şeyler için yapılır: onlarsız, var olamaz ve onlarsız onun var olup olmadığı sorun değildir" demiştir (*Works* 9: 70, 106).

Dolayısıyla sivil toplumun hedefleri, hem buradaki hem öte dünyadaki insan yaşamının hedefleri ile ortaklaşadır. 1792 Mayıs'ında *Unitarian** bir grup, dinî düşüncelerini açıklama özgürlüklerini kısıtlayan belirli heykellerin kaldırılması için Parlamento'ya başvurduğunda, Burke onlara karşı konuşmuştu. Genellikle dinî hoşgörünün lehinde olmuştu. Fakat bu kez *Unitarian*ları, Fransız cumhuriyetçi ilkelerinin yandaşları, Kurulu Kilise'nin düşmanları ve devlete tehlike olarak görmüştü. Aldığı duruşu açıklamada, dinî özeni devletin başlıca amaçlarından biri yapmıştı.

* *Temsil Reformu Üzerine Konuşma*

* *Kral-öldüren Barış Üzerine Dördüncü Mektup*

* Tekçi: Üçleme öğretisine karşı çıkarak Tanrı'nın birliğine inanan Protestan bir mezhebin üyesi.

Hıristiyan bir devlette, Kilise ve Devlet, aynı bütünün farklı tamamlayıcı parçaları olarak bir ve aynı şeydir... Din, kanımca şimdiye kadar, Hıristiyan bir yargıcın yetkisi veya görevi dışında kalmıştır. Yani, sadece onun ilgisinde değil, aynı zamanda ilgisindeki başlıca şeydir ve öyle olmalıdır. Çünkü insan toplumunun büyük bağlarından biridir ve onun amacı insanın kendisinin nihai amaç ve hedefi olan yüksek iyidir [Works 10: 44].

Kimisine, "Mülkiyet, sivil toplumun ilk kaynağı, sürekli bağı ve nihai amacıdır" önermesi ile yukarıdaki görüşü uzlaştırmak zor gelir. Burke'un, İrlanda Avam Kamarası Başkanı'na o zaman askıda olan bir tasarı (*Catholic Relief Bill of 1778*^{*}) hakkında yazdıkları o sorunla ilgilidir: Yöneten iktidar, "tamamen ikna edici olmak zorundadır. Çünkü o makamın biricik işi, halkını herhangi bir Dinbilim Sistemine döndürmek değil, onları mutlu ve müreffeh yapmaktır. Yani O, havarileri değil, yöneticileri olacaktır". Protestan bir hükümet, Katolikleri Protestanlığa zorlamaya çalışmamalıdır. Hindistan'la benzer şekilde, yönetmek için Putperest ve Müslüman bir ülkeye sahip olduk. Müslüman ve Putperest bir ülke olarak, onu halkın ve kendi yararımız için azami derecede büyütmeliyiz" (*Corr.* 3: 457-458; karşılaştırın, *Works* 8: 315).

Burke'un bu ve diğer ifadeleri, belki tamamen uzlaştırılmaz. Kimse, onun farklı bağlamlarda ve farklı vesilelerle kullandığı bütün sözlerini, zorla uyumlaştırmaya girişmemelidir. Fakat Burke'un aynı yıl Hıristiyan bir yargıcın görevi üzerine yaptığı açıklamayı, bir farka dokunmak için bir şekilde onlarla sentezlemeye girişilecektir: "*Devlet* kelimesinde, çok fazla belirsizlik olduğunu kavriyorum. Devlet, bazen onun bütün tabakalarını, her birine ait olan ayrıcalıklarla kapsayan *bütün devleti*^{*} göstermek için kullanılır. Bazen de yaygın şekilde *hükümet* olarak adlandırdığımız, devletin^{*} sadece *yüksek ve yöneten kısmını* gösterir". Burke, bu ayrımı, ilk anlamda devletten halkın bütün bir sınıfını dışlamanın - İrlanda'daki Katoliklerden bahseder -, onları köleliğe indirgemek olduğunu, fakat onları "*Yüksek Hükümetten*^{*} dışlamanın *mutlak kölelik* olarak değerlendirilemeyeceğini" söylemek için yapmıştır (*Works* 6: 306-307). Burke'un mevcut noktasının ötesine gitmeye izin verilirse, sivil toplum hedeflerinin bu şekildeki geniş anlayışı, bütün devleti^{*} ve onun üyeleri için yapabildiği ve yapması gerektiği

* 1778 Katolik Yardım Tasarısı

* *the whole commonwealth*

* *the commonwealth*

* *Supreme Government*

* *the whole commonwealth*

her şeyi ifade eden “devlet” teriminin ilk anlamına uyar. Hükümet olarak ikinci anlamda devletin amaçları, Burke’ün Whig[•] zihnine, onların olduğundan çok daha dar olmalıdır.

Burke, ölmeden yaklaşık iki yıl önce, toplumda hükümetin rolü üzerine son düşüncesi olarak alabileceğimiz şeyi ve dolayısıyla da toplumun diğer kurumlarına bırakılması gereken şeyi dillendirmişti. Bu, belki düşüncelerinin bir dereceye kadar abartılmış açıklamasıdır. Çünkü bu, sıkıntılı bir ekonomik dönemde çiftlik çalışanlarının ücretlerinin hükümet tarafından desteklenmesi projesine karşı 1795 Kasım’ında bir protesto olarak kaleme aldığı yapıtında (*Thoughts and Details on Scarcity*)[•] ileri sürülmüştür. Çok daha bütünü ile sonraki bölümde tartışılacaktır. Fakat burada aşağıdaki alıntı yeterlidir:

Yasamadaki en ince sorunlardan biridir ve o mesleği yaparken düşüncelerimi sıklıkla ilişkilendirdiğim şeydir. “Devlet, kamu bilgeliğine göre yönetmek için neyi kendi üzerine almalıdır ve mümkün olduğu kadar az müdahale ile bireysel takdire neyi bırakmalıdır”. Çoğu sürekli bazıları ara sıra olan istisnalara imkan vermeyecek bu konu üzerine, kesinlikle hiçbir şey yerleştirilemez. Tebeşirimle herhangi bir çizgiyi çekerken, çizebildiğim ayrımın en belirgin çizgisi, şuydu: Devletin, kendini devlet saydığı şeye veya devletin varlıklarına [yani, dininin dış oluşumu, yargıçlığı, hazinesi, deniz ve kara bakımından askerî gücü, mevcudiyetlerini onun kararına borçlu olan şirketler, tek kelimedede, *gerçekten ve uygun şekilde* kamu olan her şeye, kamu düzenine, kamu refahuna] hapsedmesi gerektiğidir... Kendilerini bilen devlet adamları, bilgeliklerine ait olan saygınlıkla, sadece bunda üst küreye ve görevlerinin ilk hareket ettiricisine, durmadan, ihtiyatla, şiddetle ve cesaretle ilerleyeceklerdir. Kalan ne ise bir şekilde kendisi için sağlayacaktır. Fakat onlar devletten eyalete, eyaletten ilçeye, ilçeden eve inerken, düşüşlerine hızlanarak devam edeceklerdir. Onlar alt görevi yapamazlar ve onu denerken ki oranda kesinlikle daha yüksektekini başaramayacaklardır. Şeylerin farklı bölümlerini bilmek durumundadırlar: Yasalara ne aittir ve tek başına hangi biçimde düzenlenebilir. Büyük politikacılar, bunlara yönelirler. Fakat bir yasa, çıkartamazlar [*Works* 7: 416-417; karşılaştırın, 8: 367].

[•] 18. ve 19. yüzyıllarda siyasî ve toplumsal reformlara istekli insanların temsilcisi olan İngiliz siyasî oluşumu. *Whigler*, 1688-89 Şanlı Devrimi’ni örgütleyenler arasındaydılar ve Britanya’yı 1714-60 arasında yönettiler. Kısa bir dönem tekrar Rockingham altında iktidar (1792) olsalar da, 1830’a kadar iktidar, *Tory*lerde kaldı. 1868’e kadar Whig partisi, yeni Liberal parti ile birleşmişti.

[•] *Kıtlık Üzerine Düşünceler ve Ayrıntılar*

Burke'ün bu alıntıdaki amacı, hükümetin işlevinin basitçe zor zamanlarda yoksulların acısını hafifletmek olmadığını savunmaktı. Böylelikle zaten 1791'de daha erken bir yazısında dile getirdiği daha geniş bir ilkeyi ortaya koymuştu. Bir Fransa kralı, çıkarımla herhangi bir kral, "bir ulusun canlılığına, refahına, mutluluğuna ve saygınlığına çok fazla katkı yapan kişisel özgürlük ve kişisel güvenliğine, bireylerin akılcı ve ahlâkî özgürlüğüne yıkıcı olmayan, devlete gerekli iktidarın her derecesine" sahip olmak zorundadır demişti (*Works* 6: 61). Toplumun enerjisi, aşağıdan doğar; yukarıdan inmez. Eğer, özel bireyler ve kurumlar, hükümet olarak devletin yarattığı ve sürdürdüğü bir hukuk düzeni içinde enerjilerini konuşlandırmak için serbest bırakılırlarsa, ortak-zenginlik* olarak devlet, serpilecek, büyüyecek ve gelişecektir. Eğer hükümet, onların yerini almaya ve onlara yapmak için serbest bırakması gerektiği şeyi yapmaya çalışırsa, sadece onları ve ortak-zenginliği yaralayacaktır. Argümanın, bu güne siyasette elbette başlıca sorun olduğunu, biri nereye kadar taşır. Burke, onu *Thoughts and Details* yapıtında, hiç yapmadığı kadar taşımıştır. Fakat ilke, o zaman Burke'le yeni bir ilke değildi (Bakınız, örneğin, *Works* 3: 323-324, 4: 39).

1761 gibi erken bir tarihte, "Devletin zorlayıcı otoritesinin, varoluşu için gerekli olan şeyle sınırlı olduğunu... toplumun uğruna kurulduğu o kuralları çiğnemenin suç olarak (yani, cezanın hedefi) değerlendirildiğini, yazmıştı (*Works* 9: 371). Bu kurallar arasındakiler, mülkiyeti tanımlayan, koruyan ve besleyen kurallardır. Bundan dolayı da dar anlamda devletin amacı veya başlıca amacı olarak nitelendirilirler. Burke'ün kabul ettiği gibi mülkiyet, değerde erdeme, şerefe, ahlâka, sanata ve yazına aşağı olmakla birlikte, son sayılanlar devlet olarak toplumun amaçları idi. Hükümetler, kendilerinin üzerinde yükseldiği temel – canlandıran ruh, onları koruyan özellik – olarak mülkiyeti güvence altına almakla toplumun bu yüksek amaçlarına katkılarını yapacaktı. Burke, sonra bu anlamda, aynı paragrafta, "bütün hükümetlerin, mülkiyetin korunması için kurulduğunu" söyleyecekti (*Parl. Hist.* 31: 380-381; Karşılaştırınız, 30: 645).

Hükümetin açgözlü elini mülkiyetten uzak tutmak ve hükümeti uygun ve sınırlı amaçlarına hapsetmek için, ulusun mülkiyeti onu yönetmek zorundaydı. Bu görev için en uygun mülkiyet sahibi sınıf, ülkenin doğal li-

* *commonwealth*

derlerinin onlardan çıktığı *gentry* ve soyluların* toprak aristokrasisiydi. Burke, siyasete katılımı toprak aristokrasisi ile sınırlandırmadı veya yönetme için yeterli nitelik olarak sadece büyük mülk sahipliğini düşünmedi. Aksine, köklü toprak zenginliğinin, onları bilgece ve iyi yönetmeye hazırlanmış nitelikleri ile bir insan sınıfını yetiştirmeye eğilimli olduğuna inanmıştı.

Burke, “yeni insanların” yöneten sınıfa çıkışı için elbette yer bırakmıştı. Hepsinin ötesinde, onlardan biriydi. Lucy S. Sutherland, şunları demişti: “O, hiçbir anlamda toplumsal bir tırmanıcı değildi. Görüşlerini, aristokrat meslektaşlarına serbestçe açıkladı. Fakat onlarla toplumsal eşitlik talebinde hiç bulunmadı”. Onları, nadiren çiftlik evlerinde ziyaret etti. Bu ziyaretleri yaptığında da genellikle iş içindi (*Corr.* 2: xiv-xv). Ama kendi değerinin farkındaydı.

1770’de okul günlerinden arkadaşı Richard Shackleton’a yazmıştı: “Sahip olduğum artılar her ne ise kendi düzeyimdeki arkadaşlardan gelir. Mükemmel olarak adlandırılanlar için ise onlara asla kur yapmadım. Belki şunu da söylemek zorundayım: Yakınlığımdan çok yarar gördüler” (*Corr.* 2: 131).

Kuzeni Will Burke, Burke’ün kendisini *novus homo** olarak savunduğu, yaklaşık aynı zamanda Avam Kamarası’nda yaptığı bir konuşmayı bildirir:

Burke, yeni insanların cesaretini kırmanın tehlikesi ve uygunsuzluğu üzerine etraflıca yazdı: Erdemle damgalanan bu yükselen liyakat, gerçekten yükselmeyi arayacaktır. Fakat kurulu büyüklüğün kanatları altında ve eğer çalışkanlıkları ve erdemleri başka şeylerden daha mükemmelse, onlar eşit olmak zorundadır. Hayır, mirasla gelen bir şey tembel için üstündür... Bütün bilge hükümetler, gerekli ve yararlı olarak yükselen liyakati cesaretlendirmiştir. Bu ülkeyi korumak için şimdi yetişen dahi, İskoçya’nın hangi dağında, İrlanda’nın hangi bataklığında veya Amerika’da hangi yabanda bilmiyoruz [*Corr* 2: 128-129].

Burke ailesi, *gentry* statüsünü (*Corr.* 6: 209, n. 3) veya en azından onun üzerindeki iddiasını gösteren bir hanedan armasına sahipti. Burke’ün kendisi, 1768’de Buckinghamshire’da Beaconsfield yakınında 600 *acre** bir mülk satın aldığı (ve bunu yapmak yaşamının kalanında onu borca

* *nobles*

* *yeni insan*

* Acre: 4047 m2 ölçülen bir toprak alanı.

batırmıştı), İngiltere toprak soylusunun[•] bir üyesi olmuştu. 1780’de Burke, Buckinghamshire kontluk toplantısının başkanına kendisini “o kontluğun bir yerleşigi ve mülk sahibi (gerçekte en önemsizler arasındaki biri)” olarak sunmuştu (*Corr.* 4: 228; Karşılaştırın, 5: 144). Diğer kişiler de kesinlikle onu öyle görmüşler. Mülkü aldıktan çok sonra değil, Hazine Bakanı Thomas Bradshaw, Burke’ün katıldığı daha önceki bir kontluk toplantısını, “eski Buckinghamshire ailelerinin veya en azından Büyük Mülklerin adamlarının değil”, ama esasen delikanlılar ve “kontlukta henüz küçük bir mülkiyet edinmiş (Tanrı bilir nasıl) yeni adamlardan” (*Corr.* 2: 80, not) ibaret olarak tanımlamıştı. Burke sonsuza kadar, Fransız Devrimi boyunca Portland Dükü’ne yazdığı gibi, “ahlâk ve politikanın modern sistemine karşıtlıkta, tanımladığınız adamlara göre, çok az çıkarı olan” (*Corr.* 7: 438) bir adam olarak kalmıştı.

1794’de Burke, Avam Kamarası’ndan emekli olmayı planladığında, oğlunun miras alacağı bir soyluluk unvanı almak beklentisindeydi. Başbakan William Pitt, Burke için onu almayı bir ara düşünmüş olsa da, fikrini değiştirmişti (*Corr.* 7: 550-552). O günlerde Pitt’in hükümetine katılan Burke’ün siyasî öğrencisi William Windham, Pitt’e Burke’ün erdemlerinin sonucu olan yoksulluğunun, ona şerefleri vermemek için neden yapıldığından yakınmıştı (*Corr.* 7: 550, not).

Bu şekilde davranılan bir adam, aristokrat karşıtı duyguları ciddiye alabilirdi ve onun yaptığını düşünen yazarlar vardır. Bununla birlikte bu yazar, Burke’ün Lord Fitzwilliam’a (Rockingham’ın yeğeni ve varisi), “İlke olarak bir aristokratım, ama mevcut durumumu Tanrı da bilmez” dediğinde tamamen samimi olduğuna, inanmıştı (*Corr.* 8: 185). Burke, kendisine emekli aylığı bağladığı için hükümeti, hatta Warren Hastings’i aklamak için bütün Lordlar Kamarası’nı eleştiren, zengin, genç ve kibirli Bedford Dükü’nü çok kaba payladığı *A Letter to a Noble Lord*[•] (1796)’da olduğu gibi, aristokrat bireyleri hor görebilirdi (*Corr.* 8: 206, 217; Karşılaştırınız, 110). Fakat kariyeri boyunca yazdığı gerek açık yazıları gerek özel yazışmalarının kanıtı, toplumsal ve siyasî bir kurum olarak aristokrasiye inancının dürüstlük ve yoğunluğu hakkında hiçbir kuşku bırakmaz.

Böyle olmakla birlikte, 1781’de Avam Kamarası’ndaki bir konuşmasında söylediği gibi, aristokratik tahakkümün bir savunucusu değildi:

[•] *gentry*

[•] *Soylu Bir Lorda Mektup*

Etrafta, aristokratik ilkelerden bir adam olduğum söylenir ve öyle de suçlanırım. Onlar, aristokrasi ile soyluları kastediyorlarsa, onlara yönelik ne avami bir hayranlığım ne de avami bir nefretim var. Tabakalarını, mesafeli ve yerinde bir saygıyla tutarım. Onları, Anayasa'da mutlak bir gereklilik olarak onaylarım. Fakat onların, sınırları içinde tutulduğunda ancak iyi olduklarını düşünürüm.

Burke, anayasanın hiçbir kesiminin, sınırları içinde hariç, iyi olmadığını inanmıştı. Dahası, çok fazla bir Avam Kamarası adamıydı.

Bununla birlikte, onlar aristokrasi ile "yoksul ve zayıfların karşısında zengin ve güçlülere olan bağlılığı kastediyorlarsa", o tür bir aristokrasiye bağlanmadığını söylemeyi sürdürmüştü: "Eğer bu son sınıra ve kan reketine gelirse, Tanrı esirgesin! Tanrı esirgesin! Rolüm bellidir: Kaderimi, yoksullar, alttakiler ve zayıflarla çizerim" (*Works* 10: 138-139). Bu bildirim, çok ciddiye almamız gerekmez. Burke, toplumun onun bütün üyelerinin yararı için var olduğuna inanmıştı. Hıristiyan bir devlet adamı, "önce *çokluğun* geçimini sağlamak zorundadır. Çünkü o, *çokluktur* ve ondan dolayı da bütün kurumlarda... ilk amaçtır" (*Works* 5: 192). Fakat ayrıca, yalnızca zenginler ve iyiler tarafından yönetilen bir toplumun bütün üyelerine yararlı olacağına inanmıştı.

Burke, *An Abridgement of English History** de dediği gibi, güçlü ve istikrarlı bir toplumun, "olağan bir devlet için gerekli olan tabakalar ve bağlantılı sınıflara" göre yapılandırılması gerektiğine, daha kariyerinin başında inanmıştı (*Works* 10: 237). Roma İmparatorluğu çöktüğü ve birlikleri Britanya'dan çekildiği sırada, "Britanyalılar" arasında bir kraliyet ailesi, devlette saygı duyulan bir tabaka, bir ulusun yurt tutması için en bilge projelerden çok daha etkili olan hükümette düşünce ve köklü kullanımın sağladığı o unvanların hiçbiri yoktu" (*Works* 10: 248). Böyle olduğu için *Britonlar*, Kuzey Denizi'nden gelen istilacı barbarlar önünde çaresiz kalmışlardı.

Burke, yaşamının sonunda, Fransız Devrimi öncesinde Hıristiyanların devletini oluşturan çeşitli ulusların hepsinin, "memleket devletler" [veya *Etats-Généraux*'daki gibi "tabakalar"], yani, sınıflar, tabakalar ve farkların devleti" (*Works* 8: 183) olduğunu belirtmişti. Toplumun bu yapısı, *Reflections*'da açıklamış olduğu gibi, ilk ve ortak insan doğamızı değiştiren

* *İngiliz Tarihi Özeti*

* *Britains*

* *countries of states*

bir “ikinci doğa” olan sivil toplumdaki yaşam alışkanlıklarımızın sonucu-
cuydu. Bu ikinci doğanın işleminden, insanlar arasındaki pek çok farklı-
lıklar doğmuştur. Bu farklılıklar, onların doğumlarına, eğitimlerine, mes-
leklerine, yaşam dönemlerine, kentte veya taşrada oturduklarına, mülki-
yet edinme ve düzenleme yollarına göredir. Bütün bu farklılıklar, hay-
vanların pek çok farklı türünde olduğu gibi, insanlara da verilmiştir”. Es-
ki[•] yasamacılar, bunu hesaba katmada ve yurttaşları tek bir devlette[•] bir-
leştiren sınıflara bölmede yeteri kadar bilgeydiler. Fakat Fransız Dev-
rimi’nin yasamacıları, “her çeşitten yurttaşı... tek türdeş bir kitleye karış-
tırmayı denemişler” ve “despotizmin aşırılıklarına karşı güçlü bir engel”
olarak sınıflara bölmenin yararını önemsememişlerdi (*Works*, 5: 331-333).
1791’de, sınıflara bölmenin, hem “ticarî veya herhangi diğer bir sınıfa” yö-
nelik “insanların çekememezliği” üzerinde bir denetim hem de çok çabuk
aşırı güç kazanan yeni edinilen ticarî zenginliğe karşı bir engel olduğunu
da söylemişti:

Şeylerin doğal işleyişi, bir taçta, bir sarayda, şövalyeliğin görkemli düze-
ninde ve irsi bir soylulukta mevcuttur: Gerek ilk doğan yasası [Karşılaştırınız,
Works 6: 189], gerek aile yerleşimlerine verilen koruma ile mükemmellik ve
bollukta süren, değişmez, sürekli bir toprak soyluluğunun mevcut olduğu
yerde. Kalıcı bir ordu ve donanmanın mevcut olduğu yerde. Din ve devle-
tinki ile birleşik bir çıkarı ayıran ve öğrenimi bahşeden bir kilise oluşumunun
mevcut olduğu yerde. Böyle şeylerin mevcut olduğu bir ülkede, edinilmesinde
yeni, süresinde güvenilmez zenginlik, asla birinci, hatta birinciye yakın bile sıra-
lanmaz. Gerçi zenginlik, doğal ağırlığına sahiptir. Dahası, dengeli olduğu du-
rumdan, hatta yapay kurumlar ve onlardan gelişen düşüncelerle, diğer uluslar
arasında olduğu gibi bizim aramızda da ağır basar [*Works* 7: 23-24].

Öte yandan Burke, Devrim öncesinde Fransız soyluluğunun, yükselen
zenginliğin çok dışında kalmakla ciddi bir hata yaptığını hissetmişti. Zen-
ginlik noktasında pek çok soyluyu aşan veya onlara yaklaşan sıradan yı-
ğınlar, akılda ve iyi politikada zenginliğin her ülkeye bahşetmesi gerektiği
aşama ve değerlendirmeye tamamen kabul edilmediler (*Works* 5: 253: Fa-
kat karşılaştırınız, 7: 22).

Burke, 1774’te Bristol’un ticarî sınıf seçmenlerine dediği gibi, Büyük
Britanya’nın “refah ve itibarının, tek başına değilse bile, esasta iki kay-
naktan (anayasa ve ticaret) doğmuş” olduğunun şiddetle farkındaydı. Bir-

[•] *ancient*

[•] *commonwealth*

kaç yıl önce Temmuz 1765 - Temmuz 1766 arasındaki Lord Rockingham'ın kısa yönetimini, "kamu toplantılarının önerilmesi ve yöreklendirilmesi ile krallığın bütün bölgelerinden tacirlere serbest danışılmasında, ilk olmaksızın" dolayı övmüştü. "Bu araçlarla, en doğru ışık alınmış ve büyük yararlar imalatçılara ve ticarete zaten çekilmiştir. En yaygın başarıların, daha ileri ilerlemeler için önü açıktır" (*Works* 2: 4). Burke, daha sonraki Rockingham *Whigleri* savunmasında, "İngiltere'nin bütün ticarî oluşumunun genel alarmına, temelsiz veya yapmacık bir panik olarak onlar tarafından asla gülünmeyecektir ve o oluşumun genel isteği, her zaman ticaretle ilgili her değerlendirmede onlar için büyük ağırlık taşıyacaktır" (*Works* 2: 161) demişti.

Burke, ticaretin önemi ve onun aristokratik tabaka içindeki toprak çıkarı ile uyumu inancından, hiç ayrılmamıştır. Fransız Devrimi'nin ortaya çıkışı, onun sadece diğer bütün siyasî değerlendirmeler üzerinde aristokratik tabakanın önceliğini, çok ama çok daha güçlü olarak vurgulamasına neden olmuştur. *Reflections'* da belirttiği gibi, "Ekonomik siyasetçilerimizin tanrıları olan ticaret, alışveriş ve imalatın* kendileri bile, belki yaratıktan başkadır: Fakat ilk nedenler olarak, tapınmayı seçtiğimiz mallardır". Onlar, çağlar boyunca iki ilkeye dayanan bir uygarlıkta gelişip serpilmiştir: Bir beyefendinin ruhu ile dinin ruhunu kastediyorum..." (*Works* 5: 154-155). Burke'e göre, bu ikinci, temeldir ve ekonomi onun üst yapısıdır. Böyle olduğu için de Avrupa'nın aristokratik ve Hıristiyan tabakasını korumak, asıl önceliklidir. Bunun öyle kavranıldığı uluslarda, toprak sahipleri, en önemli parçaydı ve öncü rol oynamak durumundaydı. Burke, devrim öncesi Fransız'daki sayıyı "yetmiş binden az olmayan" olarak hesaplayarak, "eğer aynı türden o sayının yarısı bu ülkeden çıkartılmış olsaydı, eminim ki, İngiliz halkı olarak adlandırabileceğim bir şey güçbela kalırdı" (*Works* 7: 140-141), demiştir. "Toprak çıkarı, başka ülkelerde olduğu gibi ayrı bir beden oluşturmak yerine, bütün zamanlarda ülkenin başka büyük çıkarları ile yakın birlik ve bağlantıda olmuştu. Onun, kendiliğinden bütün kalanı yönetmesine, öncülük etmesine ve yatıştırmasına da imkan tanımıştı" (*Works* 8: 400-401). İngiliz tarihinde halkın özgürlük mücadelesinin başarılı sonucu, Tanrı sayesinde bunun için kaçınılmaz olmuştu.

Dolayısıyla Burke'ün 1770'de Lord Rockingham'a yazdığı gibi, liderlik, "ulusun düşünceli ve büyük ölçekli parçası"na aitti (*Corr.* 2: 175; Karşılaş-

* *manufacture*

tırınız, 7: 310, 8: 80). Bununla birlikte, plutokrasiyi*, yani sadece zengin olunduğu için, zenginler tarafından yönetimi savunmadı. Ulusa, güçlü ve istikrarlı bir gelenek sağlayan ve bu geleneksel ilkelerle yöneten adamların ailelerini taşıyan ve devam ettiren toprak zenginliği idi. Burke, 1772'de Richmond Dükü'ne yazdığında, gerçekte tuhaf bir şey olarak gördüğü büyük lorda sadece yağcılık yapmıyordu:

Büyük ailelerin ve irsi şirket ve servetlerin siz insanları... Olmak durumunda olduğunuz şeyseniz, bir ülkeye gölge yapan ve yararlarınızı kuşaktan kuşağa sürdüren büyük meşe ağaçlarıdır. Gözümde, bir Richmond Dükü'nün veya bir Rockingham Markisi'nin halihazır iktidarı, çok fazla önemli değildir ama onların tutum ve davranışları ilkelerini ardıllarına aktarır ve o zaman onların evleri... ülkenin önder adamları ve doğal çıkarlarının yapısında tam bir kuvvet, hayati enerji ve güçle davranan... anayasanın kayıt ofisleri ve kamu depoları olur [Corr. 2: 377]

Bu, büyük soylu ailelerin, çok daha geniş olarak, genç oğulları ve diğer yakınlarının önemli bir kesiminden oluşan *gentry*'nin rolüydü (Bakınız, *Works* 13: 67). Onlar, ülkeyi yönetmek için devletin yüksek görevlerini aksine tekelleştirmeden ona liderlik yaptılar. Burke, 1774'te bir konuşma taslağında yazdığı gibi, İngiliz anayasası "yalnızca erdemle beslenir ve besler. Bir Kıta soylusu ile zıtlıkta bir İngiliz beyefendisi*, tarzının, sevimliliğinin, bilgisinin, adaletinin ve servetinin popüler kullanımının ona verdiği şeyden başka, dost yurttaşları üzerinde hiçbir rütbeye sahip değildir" (*W & S* 2: 230).

On yıl sonra, güçlü Grenville ailesinin başı Lord Temple ölmüş ve yeğeni, onun unvanının ve büyük zenginliğinin ardılı olmuştu. Artık bir soylu olan yeğen, Buckinghamshire üyesi olarak Avam Kamarası'ndaki sandalyesini bırakmak istemişti. Böyle olunca kardeşini o sandalye için aday olarak ileri sürmüştü. Burke, kardeşi destekleyen Rockingham *Whig*lerinin öncü üyesi Portland Dükü'ne, neden ona muhalefet ettiğini açıklamak gereğini duymuştu. Çünkü Burke, "iktidar kullanımında yüksek ve şiddetli biçimde iktidar sahiplenicisi olarak Grenville ailesinin küstahlığına karşı çıkanlarla uzlaşmıştı (*Corr.* 4: 130). Dük'e göre ise, "Lord Temple'in erkek kardeşini kendi ardılı olarak görmek istemesinde kesinlikle doğal olma-

* *plutocracy*: Kökenbilim olarak Yunanca; *ploutos*, zenginlik + *kratia*, iktidar.

* *Trusts*

* *Marquis*

* *gentleman*

yan veya akıldışı hiçbir şey yoktu. Derece, Servet ve Mülk gibi konfluktaki her şey, soyluluk unvanını oluşturmada birleşmişti" (*Corr.* 4: 137). Burke ise Avam Kamarası'ndaki bir sandalyenin, bir yetkilendirme değil, bir hediye olduğu yanıtını vermişti:

Kesinlikle, şanlı ailelerin genç kollarını dışlamayı asla kastetmedim. Her zaman onları popüler yatırımlar ve lütuflarından dolayı her özgür devletin, iskelet ve kaslar gibi kalıcı önemli parçaları olarak değerlendirdiğimi zat-ı şahaneleri iyi bilirsiniz... Fakat bu şeyler, olmuş olduğu gibi, mağrur bir tutumla, bir hak sorunu olarak talep edilmez; ancak, cazip koşullar altında istenebilir... Onlar, istenmez, dilenilir. Ataların değerinin, olabileceği şey olmasına izin verelim [*Corr.* 4: 152].

Burke'ün düşüncesinde, zenginlik, toplumsal sınıf ve karakter, bir kamu oluşumu niteliği olarak, kazara değil ama doğal bir birleşimle birlikteydi. En iyi günlerinde Roma Cumhuriyeti'ndeki durum böyle idi (*Corr.* 2: 377). Bu yaklaşımı, *Reflections* yapıtında, etraflıca geliştirmişti. Yaşama kurumlarından konuştuğunda, "o meclislerde düzenli ve ılımlı bir tutumu, hiçbir şeyin güvence altına alamayacağını, ancak o kurumların yaşam koşulları noktasında, kalıcı mülkiyeti olan, eğitilmiş ve bunlar gibi kavrayışı serbestleştiren ve genişleten alışkanlıkları olan insanlardan oluşması gerektiğini" (*Works* 5: 91-92) söylemişti. Fransa'daki Üçüncü Tabaka'nın aksine, "herhangi bir sınıftaki her hangi bir yeteneğe kapılarını kapatmaksızın, yeterli nedenlerin kesin işleyişi ile rütbede, soyda, irsi ve kazanılmış zenginlikte, edinilmiş yeteneklerde, orduda, donanmada, ordu dışında ve ülkenin dayanabileceği politik farklılıkta saygın her şeyle dolu olan İngiliz Avam Kamarası öyledir" (*Works* 5: 96).

Burke, "iktidar, otorite ve farklılığı, kana, ada ve unvana hapsetmek istemediğini" belirginleştirmekte dikkatliydi. "Yeni bir adam" olarak, O nasıl olabilirdi? Aksine, "hükümet için erdem, gerçeklik ve varsayımdan başka hiçbir nitelik yoktur". Her nerede bulunursa, kapıları "insan konum ve onuruna" açmalıdır. Fakat böyle liyakat nadir olduğu için, belirsiz koşullardan dolayı ün ve iktidara yol, çok kolay yapılmamalıdır; elbette çok fazla bir şey de olmamalıdır" (*Works* 5: 106-107).

Devlet için gerekli olan yeterlilik*, hırslı adamların yetenekleri mülkiyetten ve özellikle büyük mülkiyetten koştığında, tehlikeliydi:

* *ability*

Devletin gerek yeterliliğini gerek mülkiyetini temsil etmeyen, bir devletteki uygun ve yeterli bir temsil hiçbir şeydir. Yeterlilik, canlı ve aktif bir ilke iken; mülkiyet, ağır, hareketsiz ve çekingendir. Mülkiyet, tamamen orantısız olarak temsilde baskın olmadıkça, yeterliliğin istilasından asla güvende olamaz. Yığılmış büyük kitlelerde temsil edilmek zorundadır. Yoksa doğru olarak temsil edilmez. Edinilmesi ve korunmasının birleşik ilkelerinden oluşan mülkiyetin yapısal özü, eşitsiz olmaktır. Böyle olduğundan çekememezliği kıskırtan ve doymazlığı özendirilen büyük yığınlar, tehlike imkanının dışına konmak zorundadır. O zaman onlar, her dereceden küçük mülkiyet için doğal bir siper oluştururlar [Works 5: 107-108].

Burke'ün tezi, büyük mülkiyetin korunmasının, aksi takdirde kendilerini mülkiyetsizlerin çekememezliği ve demagogların hırsına karşı korumaya yeterli gücü eksik olan küçük mülkiyet için, bir kalkan olduğudur. Burada, Burke'ün devletin refah ve istikrarının maddi kaynağı olan mülkiyeti temsil etmekle devletin iyiliğine çalışan İngiliz Parlamentosu resmini görürüz. Parlamento, bunun hepsini, temsil ettiği mülkiyet irsi olduğunda çok daha etkili olarak yapar: "Aile mülkiyetlerimizi sürdürme gücü, devlete ait olan ve toplumun kendisinin sürdürülmesine de en çok yönelen en değerli ve ilginç durumların biridir". Lordlar Kamarası, bütünüyle irsi mülkiyetten oluştuğu halde, Avam Kamarası "daima açık ara daha büyük parçadan oluşmuştur". Bu büyük irsi mülkiyet sahipleri, olacakları şey (ve insanların en iyileri arasında olurlar), olurlar, "en kötüsünden, devlet gemisindeki denge ağırlıklarıdır". Dolayısıyla Burke, şu sonuca varır: "Makul düzenlenmiş bazı üstünlükler ve doğuma verilen bazı tercihler (mutlak bir tahsis değil), ne adaletsiz, ne uygunsuz ne de doğal olmayandır" (Works 5: 108-109; Karşılaştırınız, 6: 188, 15: 370).

Burke, zenginlik ve rütbe birliğini, *Reflections*'dan sonraki *An Appeal from the New to the Old Whigs*'de daha kapsamlı açıklamıştır:

Bir halkın ağırlık ve doğasında davranmaya insanları yeterli kılmak ve onları o kapasiteye ulaştırmak amacına yanıt vermek için, onların alışılmış toplumsal disiplin durumunda olduklarını (mevcut veya sonraki araçlarla) varsaymak zorundayız. Ki bunda, daha bilge, daha uzman ve daha zengin olan, daha zayıfı, daha az bileni, daha az serveti olanı yönetir, aydınlatır ve korur. Çokluk, bu disiplin altında olmadığından, sivil toplumdan oldukları zorlukla söylenebilir [Works 6: 216].

• *lesser properties*

• *Yenilerden Eski Whiglere Başvuru*

Sivil toplum, ister istemez bir seçkin* yaratır. Bu, bugün söylediğimiz gibi veya Burke'ün İngilteresi'ni yöneten soyluluk ve *gentry* aristokrasisine yakından benzeyen, Burke'ün (ve Thomas Jefferson'ın) sözlerindeki doğal aristokrasidir. Bu doğal aristokrasinin oluşumunu, üst-sınıf hanehalklarında yetişmiş olanlardan yapıldığını söylemekle özetleyebildiğimiz, uzunca bir paragrafta açıklamıştır: Bu doğal aristokrasi, ordu ve donanma komutanlıklarını üstlenmişti, ruhbanın üyeleriymi ama özellikle yüksek ruhbanın, hukuk ve adaleti dağıttılar, üniversitelerde öğretiler, “zengin tacirlerin arasında” oldular. Bu uğraşların hepsi, hem insan zihnini kuvvetlendirir hem ufkunu genişletir. Bunlar, Burke'ün, “onsuz bir ulusun var olmadığı, doğal aristokrasi adlandırmamız gereken şeyi oluşturan insanların koşullarıdır”. Onların yönetimi altında birleşmiş toplum, “yaşamın doğal düzeni” olan, “alışılmış önyargının yanısıra gerçeklik ve doğanın bu dizisi, bu güzel düzendir” (*Works* 6: 217-219).

Bu düzende soyluluk, esas rol oynar. Burke, genç ve talihsiz Bedford Dükü ile alay ettiği mektubunda (*Letter to a Noble Lord*), “eski soyluluğun değerini bilen” merhum Lord Keppel'in görüşlerini içten bir onayla dilendirmişti:

O, bencilik ve dar bir zihin için onu bir tür tedavi olarak düşünmüştü. Önemli bir ailede doğmuş bir adamın, kendisinde hiçbir şey olduğunu fakat ondan önce giden şey ve ondan sonra gelecek şeyin her şey olduğunu kavramıştı... Hiçbir mükemmel devletin, ayrıcalıkla güçlendirilmiş ve şerefle donatılmış bir soyluluk kurumu veya başka türlü olmaksızın, herhangi bir imkanla, uzun yaşayamayacağını anlamıştı. Bu soyluluk, bir ulusun çağlarını birbirine bağlayan bir zinciri oluşturur... Güç, bir zaman dizisi boyunca, devlete birliği, uygunluğu, tutarlılığı ve istikrarı güvence altına almanın akılcı ümidini verdiği halde, hiçbir siyasî kumaşın, şeylerin böyle bir düzeni olmaksızın iyi yapılamayacağını anlamıştı. Başka hiçbir şeyin, mahkemelerin laubaliliğine, çokluğun daha büyük laubaliliğine karşı onu koruyamayacağını kavramıştı [*Works* 8: 66-67; Karşılaştırınız, 7: 67-68; *Corr.* 7: 143-144, 160].

Burke, yukarıdaki sözleri, oğlu öldüğünde, artık ilgileneyeceği bir oğlu olmadığı ve asla bir soylu yapılmayacağını bildiği bir sırada yazmıştı. Burke, şimdi savunacak evi olmadığından, *pro domo sua* sözünü savunmuyordu. Fakat bu, Devrim'in yayılmasına karşı kendisini savunmak için onun öğütlerini azıcık önemseyen bir aristokrasi içindi. Burke için aristokrasi, hala uygarlığın vazgeçilmez bir kalkanıydı. 1780'de *Speech on*

* *elite*

*Economical Reform**'da belirtmiş olduğu gibi, "Krallar, doğal olarak adi bir dostluğun aşıklarıdır. Soylular, erdemleri, huysuzlukları veya gururları nedeni ile fırsat düştüğünde kralların iradelerine direndiklerinden, onları sevmekten çok nefret etmeye eğilimlidirler". "Soyluların pek çoğunun, insanlığın en aşağılık ve adilerinin yapabildikleri gibi, dalkavukların, ispiyoncuların, asalakların, pezevenklerin* ve soytarılarnın rolünü eksiksiz oynamaya istekli" (*Works* 3: 318; Karşılaştırınız, 7: 64-66) olduklarını da kabul etmesi gerekmişti. *Letter to a Noble Lord*'da, "kendilerinin herhangi bir görünür liyakati olmaksızın büyük bir zenginliği tutanları" savunmuş olmanın ve "tek başına onu benim üstüm yapan o durumda Bedford Dükü'nü tutmanın her sinirini germiş" olduğunu yazmıştı. Burke, bunu bireylerin hatırı için değil, fakat "gökteki güneş gibi yararlıyı da değersiz de aynı şekilde aydınlatan doğanın düzenini savunmak için" (*Works* 8: 32, 48) yapmıştı. Aristokratik düzenin, değerli ve gerekli olduğunu düşünmekle birlikte, aristokratlar, yalnızca zenginlik ve rütbeleri nedeni ile Burke'ün gözünü kamaştırmamıştı.

Bununla birlikte aristokratlar, ülkenin doğal liderleriydi. "Rütbe, servet, karakter, yapabilirlik veya bilgi eksiklikleri olan" adamların sahip olmadığı kamu güveninin yerine getirilmesindeki nitelikler, "muhtemelen ihanet edecek veya güvenleri yetmeyecektir" (*Works* 4: 121). Burke, 1780'de, "kendilerinden daha iyi başların ve daha iyi servetlerin yardımı olmaksızın herhangi bir şey olabileceklerini hayal etmenin sıradan insanların deliliği" (*Corr.* 4: 295) olduğunu söylemişti. Bunu, önceden söylemişti (*Corr.* 3: 218, 280; 4: 240) ve Fransız Devrimi boyunca daha güçlü bir dilde tekrar söyleyecekti (*Works* 6: 5, 12-13, 17-18, 38). Yaşamının sonuna doğru, İngiltere ve İskoçya'da, "herhangi bir siyasî görüşle, halk* adlandırılabilen" ... yeterli eğitimi, serbest zamanı ve bilgi edinme araçları olan insanlardan ibaret yaklaşık 400.000 kişilik "bir Britanya halkı'nın* mevcut olduğunu söylemişti (*Works* 8: 140). Bunlar, kamuoyunun oluşturulmasına ve ifadesine mukteldiler ve devrimci Fransa'ya karşı savaştaki destek için başvurabilecek liderlerdi. Fakat başka bir vesile ile söylemiş olduğu gibi, yoksul çalışanlar, "böyle bir savaşın esasını kavramaktan tamamen

* *Ekonomik Reform Üzerine Konuşma*

* *pimps*

* *people*

* *"a British publick"*

yetersizlerdir”, “ve gerçekten en yüksek sınıflardaki her adam, bütünüyle aristokrasiye eşit değildir” (*Works 7: 262-263*).

Eğer bu kapitalizm ise bir farkla kapitalizmdi. Daha, daha çok maddi malların yapımına ve eskinin yeni mallarla sürekli ikamesine ayarlanmış ekonomik bir sistemin “yaratıcı yıkımı” değildi. Burke’ün onu kavradığı gibi, esas olarak ekonomik bir sistem değil, fakat gerçekten mülkiyeti koruyan ve refahı besleyen siyasî bir sistemdi. Fakat mülkiyetin birincil amacı, ulusun genel refah için onu yönetecek yönetici bir sınıfı yaratmak ve sürdürmektir. Maddi refah, yönetici sınıfın tek veya en yüksek görevi değildi.

Bu nedenden dolayı, devletteki öncü rol, hırslı açgözlü girişimcilerden ziyade, en iyisinde, köklü toprak mülkiyeti sahiplerinin eline bırakılmıyordu. Devletin refahı, maddi mallar üzerine olduğundan daha çok, insan doğasının gerçekçi bir anlayışında ve sağlam bir kültürün, ahlâkın ve dinî geleneğin “ikinci doğası”nda kökleşmiş sivil bilgeliliğe bağlıydı. Gelenek, nezaket tarzlarını, ölçülülük, ılımlılık ve toplumun ortak iyiliğine adanma erdemlerini koruyup, aktarmıştır. İrsi toprak mülkiyeti, geleneğin baş koruyucuları olmuş olan ailelerin devamlılık ve istikrarını mümkün kılmıştır. Böylelikle onlar, özgürlüğün düzen ile güvenli birleşimini garanti etmişlerdir.

Burke’ün bu aristokratik düzene inancı, Büyük Britanya’nın değişik halklarının - Anglo-Saksonlar, Kornişler*, Galliler* ve İskoçlar - ekonomik, kültürel ve dinî çıkarlarda temel bir ortaklığının olduğu varsayımı üzerine dayanmıştı. “Britanya halkı” tarafından desteklenen aristokrasi, bundan dolayı, onların hepsini temsil edip, onların hepsi için hareket edebilirdi. O anlamda bütün Büyük Britanya halkı, Britanya anayasasında bir paya sahipti.

Bununla birlikte, İrlanda’daki durum böyle değil ve oldukça aksiydi. Burke’ün aristokrasiye inancını yerinde anlamak ve mülkiyet tarafından hükümete kör bir inancı olmadığını görmek için, İngiliz* yönetimi altındaki İrlanda hükümetini acımasız eleştirisi üzerinde düşünmek zorundayız.

Burke’un yaşadığı dönemde, Büyük Britanya ve İrlanda, aynı Taç altında ayrı parlamentoları ile ayrı krallıklardı. Bununla birlikte, siyasî olarak İrlanda Krallığı, İrlanda’daki bir İngiliz ve Anglikan kolonisiydi ve Britanya denetimi altındaydı. Yerli İrlandalı Katolikler ve büyük çapta Ku-

* *Cornish*

* *Welsh*

* *British*

zey'deki dinî muhalifler ve çoğunlukla İskoç yerleşimciler*, iktidarda herhangi bir paydan dışlanmışlardı. Yirminci yüzyılda, Burke'ün katıldığı aynı Trinity Koleji'nde bir tarih profesörü olan Edmund Curtis, İrlanda'daki durumu, *History of Ireland*'da Burke'ün yapıtını (*Tracts on the Popery Laws*) yazmaya başladığı zamandaki gibi, tanımlamıştı:

Kilise, hükümet, hukuk, parlamento, yerel yönetim ve sanayide Protestan üstünlük, tamdı. İngiltere'dekinin küçük ölçekteki bir kopyasıydı. Fakat en azından İngiltere'de, bütün kusurlarına rağmen, Anglikan aristokrasi, bir çoğunluk Kilisesi olarak yönetmişti ve bir ulusun desteğine sahipti. Hem yöneten aristokrasinin hem Kilise'nin yabancı bir azınlığı temsil ettiği İrlanda'da, bu başka türüydü... İçerde [İrlanda'da] Protestan üstünlüğün ve uyruk bir krallığa ilişkilerinde İngiltere'ninki şeklinde çifte bir çıkarla, gerçekte Dublin'den işletilen fakat Westminster'dan denetlenen bir despotluktu [s. 292-293].

İrlanda hükümetine, Britanya hükümetinin atadığı ve daima soyluluk unvanı - tek bir istisna ile - olan bir İngiliz Genel Vali* tarafından başkanlık yapılmıştı. 1767'ye kadar Parlamento'nun iki yıllık oturumlarının her başlangıcında, yalnızca birkaç hafta için İngiltere'den gelmişti. Bu tarihten sonra ise Dublin'de kalması gerekmişti. Genel Vali'nin yokluğunda, ülke, Burke'ün "düzensiz çalışma" adlandırdığı şey yoluyla onu "işleten" bir avuç Adalet Lordu* tarafından yönetilmişti: Hükümet işlerinin dağıtılması, rüşvetler ve emekli aylıkları, bunların çoğu arpalıkken, bazıları çok kazançlıydı. 1767'den sonra Genel Vali, bu koruyucu iktidarı üstlenmiş, fakat onu John Beresford, John Fitzgibbon gibi güçlü İrlandalı görevliler ve Burke'ün "*Junto*" adlandırdığı şeyden kalanlar yoluyla yönetmişti. Burke, onların İrlanda'yı yönetmede gerçek iktidara sahip olduğuna ve İngiltere'nin günahının da onlara onu yapmasına izin vermek olduğuna inanmıştı.

İrlanda Parlamentosu, büyük toprak lordları ve İrlanda Kurulu Kilisesi'nin bazı piskoposlarından oluşan bir Lordlar Kamarası ile İngiltere'dekinden temsili niteliği daha kötü olan bir Avam Kamarası'ndan kurulmuştu. Thomas Mahoney, "üyelerinin genellikle adı çıkmış çıkarıcı gö-

* *colonists*

* *Lord-Lieutenant*

* "*jobbing*"

* *Lords Justices*

* Ortak bir amaçla birleşmiş kişilerin siyasi veya başka bir grubu. *Junta*'nın bozulmuşu. Çoğul şekli *juntos*.

revliler* olduğunu" (s. 13) söyler. Bu parlamento, 1782'de Büyük Britanya'dan görünürde önemli bir yasama bağımsızlığı kazanmıştı. Fakat bu değişim, Üstünlük iktidarını azaltmamış ve sadece Genel Vali'nin himaye iktidarını uygulamak gereğini artırmıştı. Curtis, bu politikanın, 300 üyeden yalnızca satın almamış adamların, kırk şilinlik toprak sahipleri ve büyük kasabaların birkaçı tarafından seçilen otuziki kontlukta [sayı olarak 64] olduğu bir parlamentoda zor olmadığını" (s. 323) belirtir.

Burke'ün kendi ülkesi hükümetine karşı yargısı, basit, açık ve şiddetliydi. 1792'de Henry Dundas'a, onun, "İrlanda ulusunun, belası, felaketi ve bozguncusu" olduğunu ve asıl işinin, "tam mükemmelliğine İrlanda dışında asla ulaşamayacak olan çıkarıcı görevlilerin bütün sanat ve gizemi olan büyük gıda ticareti" (*Corr.* 1844, 4: 66) olduğunu yazmıştı. Başka bir vesile ile İrlanda hükümetinin, "onun anayasasındaki bir iş" (*Works* 9: 421) olduğunu söylemişti. Bu, başka pek çok vesile ile yinelediği bir suçlamaydı (*Corr.* 7: 31, 287, 289-290, 301; 8: 175, 192, 231, 263, 286; 9: 330, 338, 368). 1794'de arkadaşı ve izleyicisi William Windham'a İrlanda hükümetini, "*Non regnum sed magnum latrocinium* [bir krallık değil, fakat büyük bir soyguncular çetesi] olarak tanımlamıştı. Bu, sakız gibi çiğnenecek bir özdeyişti" (*Corr.* 8: 41). Tarihçiler, Üstünlükten* genellikle çok daha ölçülü terimlerle konuşurlar, fakat onlar Windham'ın Burke'le müşterek bir arkadaşına, "Sayın B., aşırılık ve abartmada hatalıdır. Söylemeye cesaret ediyorum: O'nun çok doğru olduğunda, çok kuşkuluyum" (*Corr.* 9: 339, n. 2) yazdığında uzlaşmalıdırlar.

Burke'ün oğlu 1792'de, "Protestan Üstünlük, Katolik düşmanların benimsediği yeni bir addır" (*Corr.* 7: 241-242) diye yazmıştı. Babasının yorumu şuydu:

Yeni üstünlük, eski efendiliktir. Kendilerini devletin biricik yurttaşları olarak düşünmeye ve onları askerî bir iktidar altında mutlak bir köleliğe indirgemekle kalan üzerinde bir hâkimiyet kurmaya, İrlanda'daki halkın bir takımının kararından ne fazla ne eksiktir. Böylece, kendileri arasında yalnızca askerî bir ganimet olarak, genel yardımın sonucu olan kamu mülkünü bölmek için kuvvetlendirilmiştir [*Works* 9: 425-426; Karşılaştırınız, *Corr.* 9: 254-255].

* *jobbers and placemen*

* *Ascendancy*

İrlanda'daki "Papacılığa"* karşı yasaların, Katoliklerin topraktaki sürekli veya uzun dönemli mülkiyet edinmek hakkını reddetmekle onların çalışkanlığını baltaladığını daha önce söylemişti. Bu yasalar, gerçekte çok fazla ayrıntılı ve baskıcıydı. Fakat burada Burke'ün aslında bir kitapçık olarak tasarlanan uzun bir mektuptaki o yasalar için özet yargısından alıntı yapmak yeterli olacaktır. Bu mektubu, 1792'de yeni Katolik Yardım tasarısını öneren İrlanda Parlamento üyesi Sir Hercules Langrishe yazmıştı:

Onların duyurulmamış amacı, İrlanda Katoliklerini, mülkiyetsiz, itibarsız, eğitimsiz, perişan bir yığına indirgemektir. Gösterilen amaç, o yasalara rağmen onlar arasında herhangi bir mülkiyeti olan veya edinebilen birkaç adamı, kalan üzerindeki nüfuz ve otoritenin her türlüünden yoksun bırakmaktır. Onlar, ulusu, ortak çıkar, şefkat veya bağlantısı olmayan iki ayrı bedene bölmüşlerdir. Bu bedenlerden biri, *bütünü* ayrıcalıklara, *bütünü* mülkiyete ve *bütünü* eğitime sahip olacaktır. Öteki ise onlar için su çekenler ve çim kesenlerden oluşacaktır" [Works 6: 303-304].

Aynı mektupta daha sonra, türünde mükemmel bir hukuk sistemi olarak Papacılık Yasalarına hakkını verir:

Adaletli olmak zorundayım: Tamamen uygun ve tutarlı, bütün parçalarında iyi oluşturulup düzenlenmiş, tam bir sistemdi. Bilge ve işlenmiş bir terip mekanizması olmasının yanısıra, bir halkın düşürülmesi, eziyeti, yoksullaşması ve insanın sapkın yaratıcılığından sürekli türediği gibi, kendisinde insan doğasının alçaltılması için uydurulmuştu [Works 6: 375].

Katolikler üzerindeki yasal kısıtlamaların gevşetilmesine ilişkin yaygın Protestan itiraz, onların cahil, batıl inançlı, disiplinsiz ve şiddete yatkın bir halk olduğuna dayanmıştı. Fakat Burke, "Gerek fetihteki çok fazla şiddet çabaları ve yaklaşık yüz yıl kesintisiz süren yönetmedeki politikalar ile onları bir yığına indirgemiş olduğumuzda, gerek her ne zaman davranmak durumuna geldiklerinde, onların pek çoğunun, ölçüsüz, ruhsuz veya basiretsiz, kesinlikle bir yığın gibi davranmış olduğunda, şaşırmalı mıyız?" diye sormuştu. Fakat bu duruma bilge tepki, daha fazla baskı değil, fakat mülkiyetli Katolik bir aristokrasinin yaratılması olacaktır:

Aristokratik bir çıkarı meydana getirmek durumundasınız. Bu, Katolikler arasında mülkiyet ve eğitimi olan bir çıkar grubudur ve her sağduyulu araçla o tanıma uyan adamların otorite ve nüfuzunu kuvvetlendirmek demektir. Bunu, Katoliklerin iyi oluşlarında hiçbiri çıkarı olmayan ve yalnızca Katolikleri kavgacı hırslarının kurbanı yapmayı isteyen, bedenlerine ait olmayanların

* "Popery": Roma Katolik din ve uygulamaları için aşağılayıcı bir kavram.

vahşi ve duygusuz projelerinden beklenebilecek olandan daha çoğunu ölçülü davranmakla elde edebileceklerine, kalanı kanıtlamanın araçlarını o kişilere vermeksizin yapıp yapılamayacağını incelemek en güzel düşüncelerinizi hak edecektir [*Works* 6: 304].

Burke, o son sözlerinde, cumhuriyetçilik ve “Fransız ilkelerini” kuşku ile yargıladığı Tanrıtanırlara* ve muhaliflere göndermede bulundu (Ayrıca bakınız, *Corr.* 8: 248). Onlar, Katolikler arasından saygın liderlerin doğmasına izin vermekle dengelenmek zorundadır: Bunlar, ezilen veya sapık bir yığınin çıkarttığı karışıklıkta, kışkırtılması veya oyuncu olmasından zorlukla kuşku duyulan, “Yaşlarının, mesleklerinin veya karakterlerinin değerlendirildiği adamlar; özel toprak mülklerinin adamları, büyük kiracılar, zengin tacirler, doktorlar ve sözde piskoposlardır” (*Works* 6: 313). İktidar-daki Protestanların öğrenmek zorunda olduğu ders şudur: “Yasal haz, yasadışı zevki önlemenin en güvenilir yöntemidir. Mülkiyetin olduğu yerde, daha az hırsızlık olacaktır; evliliğin olduğu yerde, her zaman daha az zina olacaktır” (*Works* 6: 315-316). Mülkiyet, ona giriş yaygın olarak mevcut olursa, bütün bir halkın birleştirici bağı olacaktır.

1792 tarihinde, 1782 tarihli Katolik Yardım Yasası*, Katoliklere, “Protestanlarla aynı koşullarda özel toprakları satın almak, tutmak, miras bırakmak ve kiralamak” (*Curtis*, s. 313) iznini vermişti. Katolik dinî üzerindeki kamusal alandaki aşağılayıcı birçok kısıtlamadan ayrı, Katoliklerin geriye kalan asıl üzüntüsü, parlamento seçimlerinde oy kullanma haklarının olmamasıydı. Burke, ülkelerinin anayasasında Katoliklere pay vermek için, bu hakkın, gerekli olduğunu savunmuştu. Bu, Katoliklerin anayasaya sadakatini güvence altına almakla Protestanların yararına olacaktı.

Burke, İrlanda halkının çoğunu Protestan yapmanın iki yüzyıllık çabasının başarısız olduğunu yazmıştı. “Sonuç, halkı Protestan yapamadığınızdır ve onlar Protestan bir hükümeti silkip atamazlar”. Durum bu olunca ve bu 1792'deki durumdu, soru şudur: “Değiştiremediğimiz en iyi durumu mu yapmaktayız?” (*Works* 9: 439). Soru kendisini yanıtlar.

Mülkiyetin mevcut dağılımı ile başlanırsa, emirle doğrulanmış olarak kabul edilmek zorundadır. Kendi taraflarında Protestanlar, o mülkiyet dağılımını Katolikleri sürekli iç düşmanları şeklinde bir görme nedeni olarak almayı durdurmak zorundadırlar:

* *Deists*

* *Catholic Relief Act of 1782*

Tükenmez özel afet ve aşırı kamu zararı ortamında Papacılık yasalarının işleyişi, Protestanları krallığın toprak mülkiyetinin dörtte üçünün sahipliğine yerleştirdi. Böylece onlar, Kilise ve devlete yararlı ve itibarlı olan her şeyin sahibi oldular. *Katolikler* için hiçbir şey, çıkarlar arasında sürekli uzlaştırılmaz bir karşıtlığın var olduğu bütün bu şeylerden yoksun bırakıldıklarını onlara sürekli olarak oya gerek duyar fazla doğal ve daha bilge politikasına, onların çıkarlarının asla bağdaşmadığı *sıradan çokluğu* ikna etmek olabilir mi? [Corr. 1844, 4:73].

Bu çıkar ahengini meydana getirmek için, Katoliklerin mülkiyet temelinde - elbette yalnızca büyük mülkiyet değil - ayrıcalıklarını kabul etmek gerekli olacaktır. Burke, İrlanda'da hala kalmış olan köklü Katolik *gentry* ve soyluluk artıklarını önemsememişti. Çünkü onlar, yoksul dindaşlarını hor görmüşler, onların ticarete zengin olmuş olanlarından nefret etmişler ve dinlerini terk etmeksizin yalnızca yönetici üst-sınıfa katılmaya uğraşmışlardı (Corr. 7: 9-10; Karşılaştırınız, 9: 172). Fakat Burke'ün oğlunun Henry Dundas'a yazdığı gibi, "ülke beyefendileri ve toprak mülkiyeti olan adamlar, onlara sahiplermiş gibi, Roma Katoliklerinin gücü değildir" (Corr. 7: 25). Şimdi, Lord Kenmare ve arkadaşlarının yerini alan zengin tarcirlerin denetimindeki Katolik Kurul üyeleri, yıllık 100 *pound* değerinde özel mülk temelinde ayrıcalık arayışını konuşmaya başlamışlardı. Burke, şiddetle karşı çıkmıştı:

Yüz *pound* niteliği, fısıldanılacak bile bir şey değildir. Çünkü dünyayı, Katolik Kurul'un yalnızca birkaç beyefendinin barındırılmasına bakan, Katolik davasının kalbi ve gücü olan sıradan insanları terk eden Lord Kenmare ve arkadaşları gibi olduğuna... inandırmaya yönelecektir. Bunlar, tamamen Lurch'deki bütün halk temsilindeki büyük amaçlardır [Corr. 7: 83].

Burke'ün zihninde sahip olduğu şey, bir kitle demokrasisi değil, fakat ondan çok uzak, görece küçük bir özel mülkiyet sahipliğine bağlanan bir şeydi. Oğluna söylediği gibi, "o ayrıcalık üstünlüğüne sahip olabilenler, Katolikler arasında muhtemelen iki yüz kişi değildir". Bundan dolayı Protestanların, Katolikler ülkeyi bizden alıp götürüyorlar diye karabasan görmeleri gerekmez. Fakat İrlanda Katolikleri (çok açık, yalnızca iki yüzden daha çoktur), iki nedenden oya gerek duyarlar: 1. "Yalnızca o, onları [seçimlerde oylarını isteyecek olan] büyük ve güçlülerle karşılıklı bir yükümlülük bağlantısına sokmakla, onların çıkarlarına adil bir oyun sağlayabilir. Yalnızca o, sürekli aşağılanan, böyle olduğu için de sürekli yaralı bir halka, eşitlik gibi bir şeyi getirebilir" (Corr. 1844, 4: 77). 2. Geçimlerini sağlamak için mülkiyet ve haklarını korumak gereğindedirler.

Roma Katoliklerinin, her gün çok yararlı çiftliklerinden kovulduğu, kendilerinin ve ailelerinin bakımından yoksun bırakıldığı, düzgün işlerinin yanısıra emek ve sermayelerinin kullanımını kaybettikleri... bilinen bir gerçektir. Çünkü seçimlerde oy kullanamazlar ve yapabilecekleri şeylere fırsat bırakılmaz. Onların, kiralamayı başaramadıklarının veya bu kira sözleşmelerini eşit koşullarda yapamadıklarının pek çok örneği vardır [Corr. 1844, 4: 67].

Britanya ile devrimci Fransa arasında kötüleşen ilişkiler ve İrlanda'nın Fransız istilasına eşlik edecek İrlanda'da bir başkaldırı korkusu, Britanya hükümetini, İrlanda Parlamentosu'ndan 1793 yılında yeni bir Katolik Yardım Yasası geçirmek zorunda bırakmıştı. Bu yasa, Katoliklere mülkiyet edinmek hakkını ve Protestanlarla aynı koşullarda Parlamento üye seçimlerinde (fakat Parlamento'ya üye seçilmekte değil) oy kullanmak hakkını vermişti. Yasa, ayrıca Katolikleri ordu ve donanma görevleri ile pek çok sivil memurluğa yetersiz kılan yasaları da kaldırmıştı. Burke, ertesi yıl Lord Fitzwilliam'a şöyle yazmıştı: "Fakat gerçekte önemli bir derecede onarılmayan mülkiyetlerine darbeyi indiren, kapsamlı ceza yasalarının işleyişi olmuştu" (Corr. 8: 22). 1796'da bir başka arkadaş ve hayranı Dr. French Laurence, *Tracts on the Popery Laws* yapıtının bir nüshasını istemek için yazdığında, Burke şöyle yanıtlamıştı: "O yasaların, en büyük ve en baskıcı kısmının, kaldırıldığını biliyorsun". Fakat bu, İrlanda Katoliklerinin yaşam tarzını çok ilerletmedi" diye devam etmişti: "Katoliklerin, sözde yasalarla onarılan kapasitelerine sahip olmalarına karşı çıkmayanların en büyük üzüntüsü, yöneten güçlerin hasta iradesidir" (Corr. 9: 124-125; Karşılaştırınız, 8: 132).

Burke, Katolikleri devlete kabul etmeye direnen Üstünlük dikbaşlılığının, Protestan ve Britanya boyunduruğundan kendilerini kurtarmak için İrlanda Katoliklerini "Jakobenizm"e ve Fransız silahlarına güvenmeye itmesinden korkmuştu. Arkadaşı Rev. Thomas Hussey'e şöyle yazmıştı: "Çoktandır olan ve çok açık olan, zamanımızın talihsiz politikası görünen şeyi ifade ediyorsunuz: Bu politika, Kral uyruklarının uzak ve en büyük kesimini İrlanda'da, üzücü baskı altındaki nankör boyun eğiş ile bütün korku ve suçları ile Jakobenizme sığınmış arasındaki ümitsiz alternatif koymaktır". Fakat İrlandalılar eğer ikinciye sürülmüş olurlarsa, o, kökeninde değerlendirmeye bağlı olan Jakobenizm değil, fakat sefalet ve öfkeden, horlanan sadakat ve reddedilen bağlılıktan* doğan Jakobenizm olacaktır" (Corr. 9: 162; Karşılaştırınız, 120, 171, 256-257, 283, 345).

* *Allegiance*

Aynı yıl olan 1796'da Lord Fitzwilliam'a, İrlanda'nın İrlanda hükümetinin inatçılığı yüzünden iyice felakete götürüldüğünü yazmıştı:

İrlanda'da basitçe bir yıldan biraz azdır, kısmen ülke koşullarının neden olduğu, mülkiyet ile mülkiyetsizlik – yukarıdaki ile aşağıdaki, zengin ile yoksul – arasında ilan edilmemiş bir savaş söz konusudur. Fakat taraflar arasında yarığı artıran ve kötülüğü kışkırtanın, çok fazla hükümetin yanlışı olduğunu söyleyebilirim. Şimdi, zengin ile muhtaç arasında yapılan bu savaşın doğası, hangi yönün alınması gerektiğini söylemede, neredeyse onu insan bilgeliğinin üzerine taşır. Hükümet ayakta kaldıkça ve mülkiyetin tarafını tuttukça (bu, yapmak zorunda olduğudur yoksa artık hükümet olamaz), devletin bütün gelirlerinin ve bütün güçlerinin sahibi olarak galip olmak zorundadır. Diğer taraf, yabancı bir Jakoben gücün yardımı ile olmaksızın, onu kışkırtmakla tiranlığı ağırlaştırmaktan başka hiçbir şey yapamaz. Bu örnekte onların zaferi, bütün dinin, bütün hukukun, bütün düzenin, bütün insanlığın, bütün mülkiyetin ve insan toplumunun kendisinin nihai yıkımı olacaktır [Corr. 9: 188-189; Karşılaştırınız, 8: 272].

Burke, bu örnekte tesadüfen iyi bir peygamberdi. Öldükten sonraki yıl, silahlı bir başkaldırı vardı. Fakat acımasızca bastırılmıştı. Fransız yardımı geldiğinde ise çok az ve çok geçti. Fakat isyancılar, yirminci yüzyılda İrlanda'nın çoğunda zafer kazanan İrlanda cumhuriyetçi geleneğini kurmada başarılı olmuşlardı.

Burke'ün kendisi Amerikan ve Hint bağımsızlığını istemiş olduğundan daha çok İrlanda bağımsızlığını asla istememişti. Britanya İmparatorluğu'na, ama bütün kurucu parçalarına yararı olması gereken bir imparatorluğa, her zaman kalpten inanmıştı. Burke, "Acizane düşüncem, Büyük Britanya ve İrlanda arasındaki en yakın bağ, iki krallığın tam oluşuna, söylemiş olduğum gibi, iyi oluşuna esastır" demişti (Corr. 9: 257; Karşılaştırınız, 8: 247, 9: 113). Onun, İrlanda'ya yararlı olmadığı, Britanya hükümetinden çok, yerel Üstünlüğün hatasıydı. 1792'de oğluna, Katoliklerin suçu Britanya hükümetinin üzerine atmada, hatalı olduklarını söylemişti:

Onlar, buradaki bakanların [İngiltere'deki] *Castle*'a [Genel-Vali'nin hükümet merkezi] emrettiğini ve *Castle*'ın da çıkarıcı görevlilerin üstünlüğünü harekete geçirdiğini düşünürler. Halbuki, şimdi, bütünüyle ve hatırladığımdan beri, büyük kısmında tam aksi oldu. İrlanda'daki *Junto*, *Castle*'ı tamamen yönetir; *Castle* da ülkenin temsilcileri ile burada bakanları yönetir [Corr. 7: 283].

Bununla birlikte Burke, zaman içinde, "İrlanda'nın bütün kötülüklerinin bu ülkeden kaynaklandığı" suçlamasını reddetmeyi sürdürürken (Corr. 9: 189), İngiltere'deki hükümeti sadece bilgisiz veya İrlanda hak-

kında yanlış bilgilendirilmiş olarak mazur göstermeye daha az yönelmiş ve onu *Juntoyu* kendi siyasî amaçları için iktidarda tutmaktan daha çok suçlamıştı (*Corr.* 9: 113, 121, 134, 158, 357). Her halükarda, İrlanda'nın kötü yönetilmesine çözümü, Üstünlüğün gücünü kırmak, *Junto*dan kurtulmak (bakınız, örneğin, *Corr.* 8: 189-190) ve İrlanda Katoliklerine aristokratik bir anayasa içinde “uygun bir temsilin gerçek yararını” vermektir (*Corr.* 9: 256).

Sorgulamaya açık olan bir çözüm, nasıl uygulanabilir, Burke'ün kafasında olan da buydu: “O *junto*, yarın fırlatılıp atılmış olsaydı... hükümet öyle bir tarzda ilerleyecekti ve tam bir özgürleşmeyi artık eski kolaylığı ile geçiremeyeceği bu konu [Katolik özgürleşme] üzerinde şiddetli açıklamaları çok fazla yapacaktı” (*Corr.* 9: 336). Fakat Burke'ün bütün İrlanda halkının yararına yöneten, zengin ve iyiler tarafından bir hükümet istediği çok açıktır. Burke, sadece zengin oldukları için zenginler veya yalnızca mülkiyetin hatırı için mülkiyet tarafından bir hükümeti, savunmadı. Doğru veya yanlış, iyi bir aristokrasi tarafından hükümetin, sahip olmak için ülkenin yeteri kadar talihli olduğu en iyisi olduğuna içtenlikle inanmıştı. İyi bir aristokrasinin olabileceği şey, onun idealleştirdiği Rockingham *Whigleri* tasvirinde ortaya çıkar. ▽

YARARLANILAN KAYNAKLAR*

BİRİNCİL KAYNAKLAR

The Correspondence of Edmund Burke, Ed. Thomas W. Copeland, 10 vols. Cambridge, Cambridge University Press; Chicago, The University of Chicago Press, 1958-1978.

Correspondence of the Right Honourable Edmund Burke, Ed. Charles William, Earl Fitzwilliam, and Sir Richard Bourke, 4 vols. London, Francis & John Rivington, 1844.

* Yazarın, kaynakları belirtme yöntemi değiştirilmeden, yalnızca bu çevrilen bölümde kullanıldığı kaynakların künyesi verilmiştir.

Not: Yazarın, *Corr.* 7: 359 şeklindeki dipnotları, *The Correspondence of Edmund Burke* kitabı ve ciltlerindedir.

Correspondence of the Right Honourable Edmund Burke adlı kitaba ise onun yayın yılını belirterek *Corr.* 1844, 4: 77 şeklinde olduğu gibi göndermede bulunmuştur.

The Parliamentary History of England from the Earliest Period to the Year 1803, Ed. William Cobbett, 36 vols. London, Longmans, Hurst, Rees, etc., 1806-1820.

The Works of the Right Honourable Edmund Burke, 16 vols. London, F. C. & J. Rivington, 1808-1827.

The Writings and Speeches of Edmund Burke, Ed. Paul Langford, 9 vols. to date, Oxford, Clarendon, 1981-. [Metinde W & S 2: 230 şeklinde kısaltılmıştır].

İKİNCİL KAYNAKLAR

Curtis, Edmund, *A History of Ireland*, 6th ed. London, Methuen, New York, Barnes & Noble, 1961.

